

A. ÖMER TÜRKES

romanlar arasında

Geçmiş, yanılsamalar ve yalanlarla doludur

Kentler, mekânlar üzerinden bireyin yalnızlığını, unutmama ve hatırlama mekanizmalarını incelediği 'Olmayan Yer', 'Casablanca: Filmler ve Hafıza', 'Unutma Biçimleri' gibi heyecan verici kitaplarıyla tanınan antropolog Marc Augé, arka planına Fransa'nın yakın tarihini ve Paris sokaklarını yerleştirdiği 'Biri Sizi Bulmaya Çalışıyor'da insanın kimliğini nasıl oluşturduğunu ve hayatı anlamlandırma çabasını sorguluyor.

Marc Augé, 1935 Poitiers-Fransa doğumlu ve uzun yıllar boyunca yazdığı çok sayıda makale ve kitapla antropoloji dalında uluslararası saygınlığa sahip bir isim. Augé, gündelik hayatı merkezine aldığı akademik çalışmalarının yanı sıra -kendi ifadesiyle- 'etnik-kurmaca' metinler de üretiyor.

'Biri Sizi Bulmaya Çalışıyor', "'Casablanca' filminin gösterildiği Action Christine sinemasında başladı her şey, ağustos ayının sonuydu" giriş cümlesiyle başlıyor. **Anlatıcı;** emekli edebiyat öğretmeni Julien. Paris'in kurtuluşunun 60. yılındayız, yani takvimler 2004'ü gösteriyor.

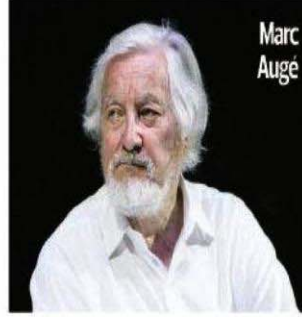
İşte o gece, sinemanın küçük bekleme salonunda tanışır Claire Deville ile. Kim bilir kaç kere izlediği, her seferinde gözlerini yaşırtan film bittiğinde, kapının önünde bekleyen "Sıkı topuz saç ve hafif elbiseyle genç ve göz alıcı" tuhaf bir kadın çarpmıştır gözüne. Ancak bu karşılaşma rastlantısal değildir. Zira, 35 yaşında olduğunu, dilbilimde yüksek lisans, psikolojide doktora yaptığını öğreneceğimiz Claire, tuhaf bir mesaj iletmek için peşine düşmüştür Julien'in; "Birisizi bulmaya çalışıyor."

Claire, ismini veremeyeceği birisine aracılık ettiğini söyler, Julien genç kadını başlangıçta ciddiye almaz. Ama Claire ile sohbet etmekten hoşnuttur. Üstelik Paris'in kafelerinde Claire'in soru-cevap oyununa eşlik ettikçe geç-

mişi yavaş yavaş canlanmaya başlar. Paris'in işgalini, şehirden 5 yaşındayken ayrılışını, sonra Cezayir Savaşı'na gidişini ve nihayetinde 68 isyanını hatırlar. Peki ama onu arayan kimdir? Claire'in soruşturması dönüp dolaşıp neden 68'e odaklanmaktadır. Artık söyleşi soru-cevap halinden çıkmış, Julien'in itiraflarına dönüşmüştür. Ta ki Julien'in eski bir öğrencisi onlara katılana kadar... İşte o zaman Julien, Claire'in umutsuz arayışının ardındaki nedeni anlayacak, geçmiş şimdiki zamana yetişecek ve Julien bu kez Claire adına bir sorgulamaya girişecektir. Ancak şu hatırlatmayı yapmayı da unutmadan:

"Kök, fena bir kusurdur sevgili Claire; ilk günah hikâyesiyle Hristiyanlık bunu çok güzel anlamıştı. Kusur: Eksiklik. (...) Kök nerede son bulur? Köklere, mirasa ve geleneğe sahip çıkmak, zengin olduklarına inanan kişilerin küstah tutumudur. (...) Geçmiş: Nevroz. (...) Bir şeyden kaçmak ya da onu aramak, o şeyi dönüştürmeyi istemektir daima: Var olabilmek için yepyeni bir geçmiş ihtiyacı. Fakat geçmiş yalnızca yanılsamalar ve yalanlarla doludur. Önemli olan buluşmalar ve karşılaşmalardır..."

Julien'in sözlerini Marc Augé'nin 'Unutma Biçimleri' incelemesinden birkaç cümleyle tamamlayabiliriz; "Unutmak, toplum için olduğu kadar birey için de bir zorunluluktur. (...) Uzak geçmişe ulaşabilmek için yakın

Marc Augé

geçmiş unutmak gerekir."

Bireylerin, toplumların, devletlerin kendilerini her şeyin muhteşem olduğuna inandıkları bir tarihsel döneme sabitlediklerinin, yani yeni bir gelecek kurma hayallerini yine kendilerinin inşa ettikleri bir bellek hapisanesinde çürüttüklerinin farkındalığıyla yazıyor Augé. Ve ölü bir geçmişi unutmaya davet ediyor: "Yeniden başlamak, geçmişini unutarak geleceği bulmak, olabilir bütün geleceklere hiçbirine ayrıcalık tanımaksızın yeni bir doğuşun koşullarını sağlamaktır."

Augé'nin teorik çalışmasında bellek dinamiklerinin merkezi bir yer kapladığını biliyoruz. Augé'ye göre anılar diğer şeylerle -özellikle mekânlarla- birlikte bizi çevremize ve diğerlerine bağlar. Ama belleğin tarif ettiği geçmiş hayat, anlatı kurgusundadır. İnsan zihni bu kurguyu yaparken kaçınılmaz olarak boşlukları doldurur, anılara bambaşka anlamlar katar, geçmişi kişiselleştirir.

Kısacası anılar, insanın kendisi hakkında kendisine ve başkalarına anlattığı bir hikâyeye dönüşür. 'Casablanca', Augé'nin bu gerçeğin belki de ilk kez bütün açıklığıyla farkına vardığı bir sinema anlatısı olması nedeniyle önemli. Romanın açılış cümlesi biraz da bu duruma gönderme yapıyor.

Marc Augé, 'Casablanca' filmini ilk izlediğinde 11-12 yaşlarındaymış ve film küçük çocuğun üzerinde büyük etki yaratmış. Alman işgali, tehdit altındaki hayatlar Augé'nin savaş yıllarına dair anılarıyla bir biçimde örtüşmüş olmalı. Öyle ki yıllar sonra en parlak çalışmalarından birisini bu film çözümlemesini ve genel olarak filmlerle hafıza arasındaki ilişkiyi konu alan 'Casablanca: Filmler ve Hafıza' kitabıyla ortaya koymuştu.

Yazdığı üç kısa romanın kahramanlarının, yaşları Marc Augé'ye yakın erkek karakterler olması otobiyografik özellikler aranmasına yol açabilir. Oysa özel hayatlar göz önüne alındığında karakterler birbirlerinden ve Augé'den tamamiyle farklı. Benzerlik onların bellek dinamiklerinde, geçmişi hatırlama serüveninde. Bu noktada teorik arka planı göze sokmamayı, açıklamaları didaktik hale getirmemeyi başaracak kadar güçlü bir kalem olduğunu da eklemeliyim. Augé, hem keskin düşünen hem de düşüncelerini edebi bir dile, üstelik çok çekici hikâyelerle anlatmayı bilen bir yazar. ■

BİRİ SİZİ BULMAYA ÇALIŞIYOR
Marc Augé
Çeviren: Adem Beyaz
Yapı Kredi Yayınları, 2019
95 sayfa, 12 TL.